

Легенди Харкова

Виконала учениця 8-Б класу
Чуніховська Еліна

Найдавніше минуле Харківщини: Легенди Хорошевського городища

У давнину Харківщина була справжнім перехрестям культур. Тут стикалися світ лісу і степу, кочівників і осідлих племен. Одні приходили на нашу землю, інші йшли і зникали безслідно в глибині історії. Сліди їх життя тут – стародавні городища і кургани. На Харківщині їх багато. Навколо них, як місць незвичайних, ходить безліч легенд. Одне з таких місць – Хорошевське городище.

Якщо дивитися здалеку, Хорошевське городище нагадує величезний корабель. Цей корабель неначе потрапив на мілину в долині річки Уди і стоїть на вічному приколі, злегка нахилившись. Але це враження оманливе. Якщо підійти ближче до підшови мису і глянути вгору на оксамитово-зелені круті схили, то здається, ніби мчить цей корабель-городище в невідому далечінь, і вітри історії наповнюють вітрила-хмари над ним.

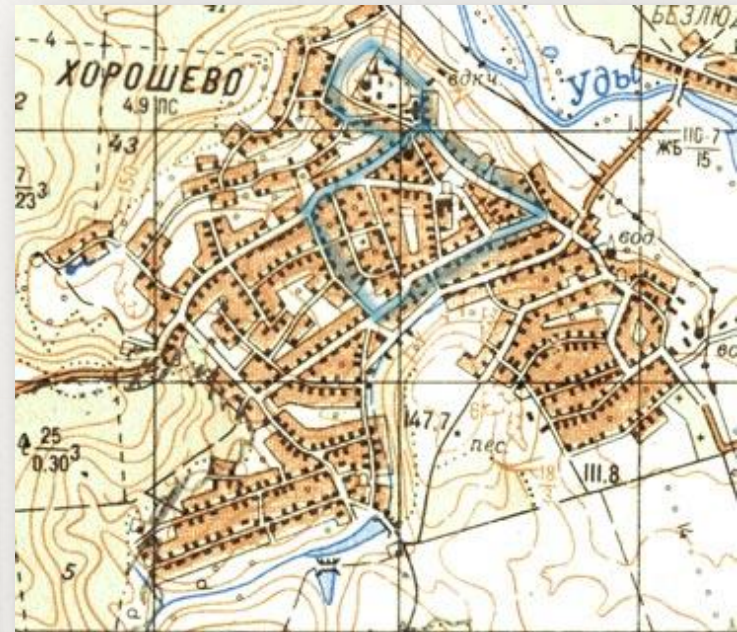
МІСЦЕ В ІСТОРІЇ

Археологи знають: якщо в долині річки потрапиш на невеликий мис, що підноситься над рівниною, та ще й з крутими схилами – чекай археологічного сюрпризу. Швидше за все, ним виявиться давнє городище – укріплене поселення, що виконує роль військово-адміністративного центру. Історія далеко не завжди зберігає їх назви, а тому називають їх за назвою найближчого населеного пункту. Так само далеко не завжди зберігаються до наших днів залишки оборонних споруд; лише досвідчений погляд може відрізнити, де проходили давні вали та рови, ескарпи та контрескарпи. У випадку з Хорошевським городищем – це замір майже безнадійний: воно, на відміну від Донецького, де все як на долоні, або Зміївського, порослого лісом і майже повністю «з'їденого» сусідньою балкою, забудовано дуже давно, а тому про сиву давнину тут, перемішуючи правду з вигадками й легендами, розповідають місцеві жителі і свідчать археологічні артефакти, які можна виявити без особливих зусиль буквально під ногами. Порівняння з іншими городищами, в першу чергу Донецьким і Мохначьським, цілком виправдане: якщо подивитися на карту, то можна побачити, що всі вони – не лише ланки оборони слов'ян від степовиків, а й ланки одного історичного ланцюга: спочатку ці зручні в стратегічному сенсі майданчики на пагорбі освоювали скіфи; потім, через тисячоліття, тут селилися слов'янські племена, які використали частину скіфських укріплень для своїх фортифікаційних споруд. Але це загальна і відома схема, а далі починаються легенди.

НАРОДЖЕННЯ ЛЕГЕНД

Мабуть, ні про одне з городищ не доводилося чути стільки легенд і переказів, скільки про Хорошевське. Напевно, пов'язано це перш за все з його гігантськими розмірами: довжина його стін у скіфські часи становила близько 5 кілометрів, висота схилів досягає 50 метрів, а крутизна місцями – до 70 градусів. Кінці городища наче розрубани балками і промивинами, а воно саме поділяється на дві частини. На одній з них перебував колись славнозвісний Хорошевський жіночий монастир. Саме тут після скіфів заснували своє поселення слов'яни; друга частина забудована садибами місцевих жителів. І це ще одна причина появи легенд: живучи безпосередньо на археологічному пам'ятнику і знаходячи у себе в городі як щось цілком звичайне археологічні артефакти, люди ось уже понад три століття намагаються самі собі, а заодно й оточуючим, розповісти про незвичайність цього місця. Деякі легенди породили й дослідники. У літературі доводиться читати про висоту валів Хорошевського городища, що сягали 30 метрів); з цього робляться далекосяжні висновки: мовляв, який народ міг таке побудувати? І повторюють народні перекази про плем'я велетнів. Ця думка склалася, мабуть, завдяки Юрію Івановичу Морозову – фізику за фахом і великому ентузіасту археології, який на початку ХХ століття випустив книгу «Городища Харківської губернії». Саме там і наводяться ці цифри, якими широко користуються сучасні інтерпретатори. Скоріше за все, Морозов мав на увазі загальну висоту плато, а не висоту рукотворних споруд. До речі, виявивши і дослідивши їх сліди, він з'ясував, що на валах існувало додаткове укріплення – острог із товстих колод. Юрію Морозову саме місцеві жителі й розповіли легенду про велетнів, що колись тут жили. Так народний погосол пояснював виникнення цього плато з крутими схилами.

КУПИ ЗОЛОТА І «СТРАШИЛКИ» ВІД МІСЦЕВИХ

Друга легенда, а точніше ціла група легенд, розповідає про неймовірні скарби. Взагалі про скарби розповідають скрізь, де є будь-яке давнє місце. Чого тільки не доводилося авторові цих рядків чути від місцевих жителів під час робіт у різних археологічних експедиціях: і про захованого «десь тут» коня із золотою зброєю і золотими підковами, і про золоту бабуську скульптуру, і про підземний хід, яким можуть проїхати поруч чотири вершники «звідси і аж до Полтави», і про «прокляте місце», де зариті багатства розбійного отамана. Але легенди Хорошевського городища ще в XIX столітті стали надбанням літератури. Найвідоміша з них – легенда про те, що останній власник цього місця, йдучи звідси, зарив тут свою шапку і рукавички. Тому, хто їх знайде, дістануться скарби, заховані в шести підземеллях. Скарби ці чималі: в першому заховані золоті гроші, у другому – срібло, у третьому – посуд, у четвертому – зброя, у п'ятому – порох, у шостому – козацька похідна церква. Оскільки ця легенда давно й широко відома, любителів легкої наживи тут приїжджало і приїжджає – хоч греблю гати. Місцеві жителі, оберігаючи свій спокій, придумали «охоронну» легенду: розповідають, що всі шукачі хорошевських скарбів гинули за загадкових обставин.

ТАЄМНИЧІ ПІДЗЕМЕЛЛЯ

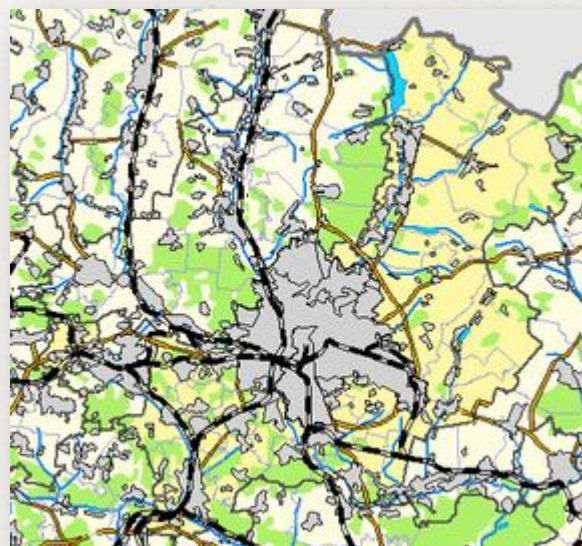
Хорошевські підземелля – це окрема тема. Крім захованих скарбів тут розповідають про «провали», в яких хтось чи щось зникає. Один із переказів говорить про те, що поряд із монастирем, на Гуляй-горі, знаходилося монастирське кладовище. Поруч із ним з незапам'ятних часів стояла церква. Одного разу вона пішла під землю, і якщо прикласти вухо до землі в потрібному місці, то можна почути церковну службу.

Розповідають також, що одного разу земля на одному зі схилів сповзла й оголила залізні двері з величезним замком – вхід у підземелля. Було це за часів існування монастиря. Про те, що трапилося, відразу доповіли ігумені монастиря, та викликала з Харкова комісію, і двері знову замаскували, посадивши для скріплення ґрунту дерева. Варіант цієї історії, тільки вже адаптований для ХХ століття, теж доводилося чути. Отже, усна народна творчість з варіаціями на задані теми в Хорошеві процвітає, маючи благодатний ґрунт.

ЗАГАДКИ ЗАЛИШАЮТЬСЯ...

Легенди Хорошевського городища мають ще один корінь. Історія цього місця на сьогоднішній день має більше питань, ніж відповідей. Причина проста – воно мало досліджене і археологічно, й історично. Згадуваний вже Юрій Морозов ретельно обстежив городище, описав його й зібрав матеріал, що знайшов на поверхні землі. Але питання залишилися, і відповіді на них, як він сам зізнавався, можна тільки з допомогою великих розкопок, на які потрібні серйозні кошти. Років 30 тому сучасні археологи частково досліджували Хорошевське городище, проте сьогодні проводили тут розкопки, як вважають дослідники, недоцільно: сліди оборонних споруд практично стерті з лиця землі, а культурний шар перемішаний в ході пізнішого будівництва. Правда, у Хорошевського городища є ще одна цікава сторінка історії – часи існування тут знаменитого Хорошеївського монастиря. Але це вже – справа істориків, а не археологів. Може, тут Хорошевському городищу пощастить більше...

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!